

Hengelo

Tuindorproute

Geschiedenis Tuindorp 't Lansink

Hengelo heeft één van de mooiste tuindorpen van Nederland. Als één van de eerste fabrikanten in Nederland vond C.T. Stork dat zijn verantwoordelijkheid verder ging dan alleen ondernemen. Al in 1867 stichtte hij de 'Hengelosche Bouwvereniging' en gaf hiermee de aanzet tot het denken over goede arbeiderswoningen. Het waren zijn zoons die het plan in 1910 ten uitvoer brachten. De inspiratie voor het tuindorp ontleenden de gebroeders Stork aan voorbeelden in Engeland. Het moest een wijk worden met verschillende woningtypen, grote tuinen en openbare parkjes. Door variatie van duurdere en goedkopere woningen kon de wijk een afspiegeling van de fabrieksbevolking worden. Arbeiders, bazen, ingenieurs en klerken zouden kriskras door elkaar wonen.

Het kapitaal voor de wijk werd bijeengebracht door de firma's Stork, Dijkers & Co en de Nederlandse Katoen Spinnerij. De Amsterdamse architect Karel Muller maakte het ontwerp voor het tuindorp. Na de aankoop van de grond waarop boerderij 'Het Lansink' gelegen was, kon vrijwel aansluitend aan de fabrieksterreinen van Stork en Dijkers met de bouw worden begonnen. De opzet van het tuindorp voorzag in alle voor een dergelijke wijk noodzakelijke voorzieningen. Sinds 2003 is Tuindorp 't Lansink een beschermd stads- en dorpsgezicht.

Huizen

Bij de bouw van de huizen is met een aantal, destijds geldende, tradities gebroken. Was het de gewoonte in het benedenhuis een slaapvertrek te hebben, nu werden alle slaapkamers op de bovenverdieping gesitueerd. Ook werd met opzet de keuken kleiner gehouden dan voordien gebruikelijk. Het doel hiervan was dat het gezin niet langer in de 'woonkeuken' leefde, maar in de woonkamer. Alle huizen werden gebouwd met closet met waterspoeling en waren aangesloten op de riolering. In grotere woningen werd een badkamer gebouwd. De kleinere woningen kregen een bad in de keuken. Dit bad werd geplaatst onder het aanrecht waarvan het blad kon worden opgeklapt tegen het raam zodat er geen inkijk was wanneer men een bad nam.

Route en bezienswaardigheden

1. Start Bureau Hengelo, Marskant 4
2. Ga naar links en loop richting het centrum
3. Eerste straat **LA**: Beekstraat, langs het Historisch Museum en Cinema Hengelo

Historisch Museum: een bezoekje is de moeite waard

Historisch Museum Hengelo Aan het einde van de Beekstraat aan de linkerkant vind je het Historisch Museum Hengelo. Op deze plek komt de geschiedenis van Hengelo tot leven. In het museum wandel je als het ware naar het verleden toe. Het Historisch Museum heeft wisselende exposities met uiteenlopende onderwerpen, maar deze hebben één ding gemeen: de connectie met Hengelo en Twente. Het museum beschikt ook over een documentatiecentrum met bibliotheek. Het historisch archief omvat onder meer verenigings- en familiearchieven, kaarten, plattegronden en een knipselarchief. Kortom als je iets wilt weten over de geschiedenis van de stad ben je in het Historisch Museum Hengelo op de juiste plek. Het museum is geopend van dinsdag t/m vrijdag van 13.00 tot 17.00 uur en op zaterdag en zondag van 14.00 tot 17.00 uur.

4. Loop de straat uit en ga aan het einde **LA**
5. Steek de Marskant over en loop **RD**: Willemstraat in

Je loopt nu tegen Antiekzaak Rörink aan, gehuisvest in een authentiek en sfeervol pand

6. Loop vanaf hier de Emmaweg in

Let op huisnummer 5, dit pand is in 1894 gebouwd als weeshuis door de Nederlands-Hervormde Gemeente.

7. Ga de 2^e straat **RA**: Vondelstraat. Op het kruispunt met de Jacob Catsstraat zie je de oude bibliotheek

Bibliotheek

De bibliotheek is in 1928 gebouwd. Aangezien men het niet eens kon worden over de plaats van de bibliotheek (C.F. Stork wilde het gebouw in Tuindorp en de gemeente in het centrum) werd uiteindelijk besloten tussen beide locaties te gaan bouwen. Als voorbeeld diende een aantal gebouwen in Glasgow. De nieuwe bibliotheek werd ruim opgezet zodat de mensen elkaar niet in de weg zouden lopen. Met deze opzet kreeg Hengelo als eerste in Nederland een zogenoemde open 'boekerij'. De openbare bibliotheek vindt uiteindelijk van 1929 tot 1986 haar onderkomen in de Vondelstraat. Nu wordt dit gebouw gebruikt als kerk.

8. Houdt links aan, de Vondelstraat, en let ook eens op de mooie gevels bij de huizen aan de linkerkant
9. Aan het einde **LA**: Tuindorpstraat
10. Onder de tunnel door
11. Aan de linkerkant de Creatieve Fabriek, je kunt een rondje lopen over dit oude fabrieksterrein van Hazemeijer

Creatieve Fabriek

Ruim 100 jaar geleden startte Floris Hazemeyer hier een onderneming in het ontwikkelen en produceren van schakelmateriaal voor laagspanning. Vanwege de grote groei werden er grote fabriekshallen gebouwd. Door de grote werkgelegenheid was het bedrijf erg belangrijk voor Hengelo. In 2000 verhuist Holec naar het bedrijventerrein Westermaat in Hengelo, waardoor de fabrieken na bijna een eeuw leeg kwamen te staan. Momenteel houdt de Stichting BOEI zich bezig met het herbestemmen van dit industrieel erfgoed. De grote fabriekshallen en bijgebouwen zijn gerenoveerd en bieden tal van mogelijkheden voor diverse bijeenkomsten en evenementen. Uiteenlopende creatieve industrieën hebben vast onderdak op het terrein.

12. Tuindorpstraat weer verder vervolgen (onder tunnel door)
13. **RD** aan de rechterkant zie je een fleurig kunstwerk: 'Het afgedwaalde schaap' van Nanon Morsink
14. Links aanhouden en dan de Oelerweg oversteken, Lansinkweg in

Hofje Lansinkweg

Het hofje van tien arbeiderswoningen is in 1911 gebouwd naar een ontwerp van Karel Muller, die het heeft gekopieerd van Engelse woningen in tuindorpen. Alleen de indeling werd aangepast aan de Twentse arbeider. De punt en de rood witte beschildering van de luiken zijn een latere toevoeging. Vooral aan de Lansinkweg is goed te zien hoe woningen voor arbeiders en hoger personeel door elkaar werden gebouwd. Meerdere panden zijn rijksmonument.

15. Loop rechtdoor tot aan de C.T. Storkplein

C.T. Storkplein

Het C.T. Storkplein is het centrum van Tuindorp 't Lansink. De gebouwen aan het plein zijn tussen 1911 en 1929 gebouwd. Aan de ene zijde zie je een overdekte winkelgalerij met arcaden, aan de andere kant een complex van twee winkelhuizen met een poort ertussen. Het statige plein moest het hart worden van een woonkolonie, die indertijd nog helemaal door de fabrieken van de stad was gescheiden. Tuindorp moest op zich zelf staan. Het gebruik van rode baksteen en Hollandse dakpannen was toen modern. Kijk ook eens naar het plaveisel van het plein. De stenen zijn gelegd in fraaie waaivormen, net als op de Dam in Amsterdam. Aan het plein ligt het Tuindorphotel 't Lansink, dat aan gasten van de fabrieken een goed onderkomen moest bieden. Ook dit gebouw is opgetrokken uit rode bakstenen, onder een dakpannen schilddak. Een bronzen plaquette met de beeltenis van Coen Stork bevindt zich aan de voorkant van Tuindorphotel 't Lansink.

Mocht je zin hebben in een versnapering dan is dit het moment voor een stop bij Hotel t Lansink (wil je nog even wachten dan is er na punt 28 nog een mogelijkheid om bij Hotel 't Lansink naar binnen te wandelen of op het terras plaats te nemen.)

16. Op C.T. Storkplein **RA:** C.T. Storkstraat
17. Eerste straat **LA:** Strumphlerstraat. Deze straat bevat de grootste variatie in woningtype.

Directeur Strumphler

De Strumphlerstraat is vernoemd naar de technisch directeur van de Stork machinefabriek tussen 1876 en 1891 de oprichter van de Technische Vereniging, waar de basis werd gelegd voor de totstandkoming van sociale voorzieningen als het ziekenfonds en het pensioenfonds.

18. Aan het einde **RA:** Buitenweg
19. Op viersprong **LA:** Ketelstraat

20. Via Plein 1918: **RD**

Plein 1918

Voorbij de kruising met de Buitenweg loop je het gebied van de 2° bouwfase (1917 – 1926) binnen. In dit deel van Tuindorp 't Lansink verwijzen de straatnamen naar de werkzaamheden in de textiel fabriek: Spinnersweg, Spoelsterstraat, Twijnstraat. Het Plein 1918 met vier dubbele woonhuizen heette oorspronkelijk Nieuw Pleintje, maar kreeg na de Eerste Wereldoorlog een nieuwe naam.

21. Op kruising met Kettingstraat **RD**: Vijverlaan

Bij de vijver staan twee beelden. Het eerste kunstwerk op de hoek van de vijver is 'Blik' van Jop Horst.

22. Vijverlaan om de Tuindorpvijver heen volgen

Aan de rechterkant bij de Woolderbeekweg staat het tweede kunstwerk bij het kanaaltje. 'De weeffout' is van Rinus Roelofs.

Tuindorpbad

Het Tuindorpbad is er gekomen dankzij het initiatief van de bewoners van Tuindorp. Voor de bouw van woningen in 1911 werd zand afgegraven aan de zuidzijde van het nieuwe dorp. De zandgraving vulde zich na loop van tijd met water waardoor een fraaie vijver ontstond. Aan de rand van die vijver werd in 1922 begonnen met de bouw van de Bad- en Zweminrichting Tuindorp. De opstellen werden ontworpen door de architect Beudt. De zwemvijver met bassins en steiger, de kinderkleedkamer en wisselcabines en het badmeesterkantoorje liggen er nog volgens het oorspronkelijke ontwerp. De vormgeving van de vijver is, volgens de regels van de Engelse landschapstijl, deels ingegeven door het aanwezige landschapspatroon. De vijver met het Tuindorpbad ademt nog steeds de gemoedelijke sfeer van de twintiger jaren. Er kan ook nu nog worden gezwommen, dankzij actiebereidheid van vele buurtbewoners. En als de winter streng genoeg is, biedt de vijver de schaatser vertier. Vanaf de Eerste Advent tot en met Drie Koningen wordt er 's avonds rond de vijver midwinterhoorn geblazen.

23. Weg vervolgen langs de vijver tot aan kruising met Christiaan Huygenslaan **LA** Vijverlaan verder vervolgen
24. Tweede straat **RA**: Twijnstraat
25. Aan het einde **RA**: Spinnersweg
26. Op kruising met voorrangsweg **LA**: Lansinkweg

Let op het huis aan de overkant op de hoek van de Lansinkweg en de Marten Meesstraat. Dit huis genaamd werd bewoond door C.F.Stork. Hij koos voor een huis in 'zijn' Tuindorp. Het huis ziet er van de buitenkant tamelijk bescheiden uit. Maar een mooie besloten tuin zorgde voor de nodige privacy.

27. Eerste weg **RA**: Buitenweg
28. Eerste **LA**: Conradstraat
29. Einde weg **LA**: Van Markenstraat. Aan de overkant, naast Hotel Lansink zie je nog de oude Kleuterschool

Kleuterschool

De voormalige kleuterschool met gymzaal is tegen hotel 't Lansink aan gebouwd. Het zal opvallen dat de letters 'Kleute' anders zijn dan de overige. Oorspronkelijk stond er namelijk 'Bewaarschool'. De kleuterschool is inmiddels opgeheven en maakt sindsdien deel uit van het hotel.

29. Aan het einde **RA**: C.T. Storkstraat. Halverwege deze straat zie je aan de linkerkant een houten poortje. Dit was de entree tot Erve 't Lansink.

Erve 't Lansink

Deze boerderij heeft tijdens de bouwjaren dienst gedaan als bouw bureau voor de architecten

Muller en Wattez. In 1928 moest de boerderij wijken voor de nieuwbouw van fase 2 (voor de school in de Julianalaan, nu TIO).

- 30. Loop de straat in tegenover de houten poort: Binnenweg
- 31. Aan het einde **LA**: Beckumerstraat
- 32. Aan het einde **RA**: Willem de Clercqstraat

Uitstapje:

Aan de linkerkant ligt het ROC van Twente. Het is zeker de moeite waard om even een kijkje te nemen in de hal, de oude gieterij van Stork. Let op: in het weekend kan het ROC gesloten zijn.

ROC van Twente, de Gieterij

In een herstructureringsgebied in Hengelo realiseerde het Regionaal Opleidingencentrum (ROC) van Twente een nieuw gebouw rond de werkhal van de voormalige ijzergieterij Stork, een gemeentelijk monument. De enorme, bijna kathedrale hal geeft het nieuwe onderwijscomplex een 'ziel' en maakt dat leerlingen en docenten zich kunnen identificeren met deze plek. Door de hal in te richten als openbare ruimte is het gebouw stevig verankerd in de stad.

Vanaf de parkeerplaats zie je links de brandweerkazerne.

Brandweerkazerne

Oorspronkelijk was deze markante watertoren van de firma Stork. De toren uit 1917 is opgetrokken uit een witgepleisterd betonskelet met vullingen van machinaal baksteen en vensters met stalen kozijnen. De erkers met de daarop rondgaande kroonlijst geven de toren een markante aanblik. In het gebouw bij de watertoren is nu de brandweerkazerne ondergebracht. De toren wordt gebruikt voor het uithangen van de brandslangen.

- 33. Loop verder naar het einde van de straat.
- 34. Ga **LA**: Industriestaat. Aan de overkant is het Twents Techniekmuseum Heim gevestigd. Een aanrader voor jong en oud. Het museum is gevestigd in de oude Wilhelminaschool.

Wilhelminaschool

De firma Stork was één van de eerste bedrijven in Nederland met een eigen fabrieksschool. Jonge arbeiders werden er geschoold in alle processen en disciplines die binnen het bedrijf aan de orde waren. De gedegen technische opleiding leverde Stork breed inzetbare vaklui met een sterke bedrijfstrouw. Later kwam er ook een aparte school voor meisjes. De school uit 1862 werd in 1917 samen met de eerste HBS gehuisvest in de Wilhelminaschool aan de Industriestraat. Het U-vormige gebouw heeft twee bouwlagen. De centrale hal met trappenhuis heeft mooie glas-in-loodramen.

- 35. Volg Industriestraat richting het centrum

Verlening

Eventueel kun je vanaf hier de route verlengen met de Industrieel Erfgoed route. Begin dan bij punt van deze route.

- 36. Bij de stoplichten oversteken en **LA** onder de Europatunnel door. Je hebt nu ook zicht op het station van Hengelo.

Stationsoverkapping

In het landelijke spoorwegnet was Hengelo al vroeg een belangrijk knooppunt. Het eerste station werd in 1866 in gebruik genomen. Eind 19^e eeuw werd het spoorwegnet opgehoogd en kreeg Hengelo een nieuw station. Helaas is dit bouwwerk in 1944 bij het bombardement verwoest. Alleen de indrukwekkende perronoverkapping, uitgevoerd met geklonken stalen spanten, heeft men kunnen restaureren.

37. Volg het rode pad naar R en om de hoek zie je Bureau Hengelo weer

